

“Kiezen moet je (stimu)leren”

Onderzoek naar de behoeften van Vmbo'ers en Mbo'ers
in de doorstroom van het Vmbo naar het Mbo

Auteurs:

Asia Sarti
Geeske Strating
Jacobien Broekema
Thalia Verwoert

In opdracht van:

Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB) en Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS)

publicatienummer: 177

© Stichting Alexander

Amsterdam, november 2009

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
Leeswijzer	4
2. Opzet en uitvoering	5
2.1 Probleemstelling en onderzoeksmethode	5
2.2 Uitvoering	6
3. Resultaten	8
3.1 Houding van leerlingen ten opzichte van de studiekeuze	8
3.2 Bronnen van studiekeuze-informatie	9
3.2.1 Open dagen en meeloopdagen	10
3.2.2 Informatie op internet	12
3.2.3 Beroepskeuzetesten en studiekeuzeboeken	12
3.2.4 Informatiefolders	13
3.2.5 Individuele en klassikale begeleiding	14
3.2.6 Stages	18
3.3 Moment van informatie krijgen	20
3.4 Informatie die mist in het huidige aanbod	22
3.5 Beïnvloeding door ouders, vrienden en andere factoren	23
3.5.1 Eerder gemaakte sectorkeuze	23
3.5.2 Rol van de ouders	24
3.5.3 Rol van broers of zussen	27
3.5.4 Rol van vrienden	27
3.5.5 Locatie	28
3.5.6 Bekenden op de nieuwe school	30
4. Conclusie	31
Literatuur	35
Bijlage: Stichting Alexander in een notendop	36

1. Inleiding

In opdracht van het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS) en het Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB), is een onderzoek gehouden naar de ervaringen van leerlingen met betrekking tot de doorstroom van het Vmbo naar het Mbo. Deze organisaties behartigen de belangen van alle deelnemers in het voortgezet onderwijs respectievelijk het beroepsonderwijs. Het JOB en het LAKS geven studenten persoonlijk advies en informatie en zijn betrokken bij verschillend onderwijsonderzoek en onderwijsbeleid. Met dit onderzoek worden de ervaringen en behoeften van leerlingen met betrekking tot informatie en de begeleiding bij het maken van hun studiekeuze in kaart gebracht. Dit onderzoek is hard nodig. Gekeken naar het 'Jaarboek Onderwijs 2009' van het CBS is voor het schooljaar van 2005/2006 te concluderen dat binnen het Mbo 38 procent van de studenten, welke van start zijn gegaan met een opleiding op niveau 1, na één jaar de opleiding voortijdig heeft verlaten zonder startkwalificatie. Voor studenten welke een opleiding volgden op niveau 2 bedroeg dit uitvalpercentage 15 procent, voor niveau 3 en 4 studenten respectievelijk 7 en 5 procent.

In het kader van dit onderzoek is Stichting Alexander gevraagd een onderzoeksplan op te zetten en het onderzoek uit te voeren. Voorafgaand aan het onderzoek is een quickscan van de literatuur verricht. De quickscan heeft inzicht gegeven in bestaande informatie over opvattingen omtrent studiekeuzeprocessen van leerlingen. Aan de hand van deze resultaten zijn de onderwerpen van het onderzoek vastgesteld in overleg met de opdrachtgevers. Het onderzoek is uitgevoerd door kwalitatieve informatie te verzamelen over ervaringen en behoeften van leerlingen door het organiseren van panelgesprekken. Door het gebruik van panels zijn verschillende ervaringen en opvattingen naar voren gekomen en zijn achterliggende motieven ten aanzien van leerlingen en hun studiekeuze achterhaald. De uitkomsten van het onderzoek zijn opgenomen in de rapportage en zijn met elkaar vergeleken.

Leeswijzer

In het eerste hoofdstuk zal een inleiding op de resultaten van het onderzoek worden weergegeven. In het tweede hoofdstuk zal worden beschreven hoe het onderzoek is opgezet en uitgevoerd. Hoofdstuk drie bevat de resultaten van het onderzoek en hoofdstuk vier geeft de conclusies van het onderzoek weer.

2. Opzet en uitvoering

In dit hoofdstuk wordt de opzet en uitvoering beschreven van het onderzoek onder Vmbo-leerlingen en Mbo-studenten naar hun perspectieven op studiekeuze informatie en behoefte om de keuze voor een vervolgopleiding na het Vmbo te kunnen maken. Allereerst wordt hieronder kort ingegaan op de probleemstelling en onderzoeksmethode van het onderzoek. Vervolgens wordt beschreven hoe de uitvoering van het onderzoek is verlopen.

2.1 Probleemstelling en onderzoeksmethode

Dit onderzoek is opgezet en uitgevoerd in opdracht van de Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB) en Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS). Dit project is bedoeld om te onderzoeken hoe leerlingen van het Vmbo beter ondersteund kunnen worden in het maken van hun studiekeuze voor een vervolgopleiding. De uitkomst zal moeten weergeven waar leerlingen behoefte aan hebben om een goede studiekeuze te kunnen maken.

Vraagstelling

Om bovenstaande te kunnen onderzoeken is de vraagstelling van dit onderzoek:

‘Waar is bij Vmbo-leerlingen behoefte aan bij het maken van hun studiekeuze?’

Deze vraagstelling valt uiteen in de volgende onderzoeksvragen:

- Wat ontbreekt er op dit moment aan studiekeuze informatie of waar is behoefte aan volgens Vmbo-leerlingen?
- Waar zou de begeleiding van een school volgens leerlingen in moeten voorzien?
- In hoeverre zijn familieleden, vrienden en andere factoren van invloed op het maken van een studiekeuze?

Onderzoeksmethode

Om een goed beeld te verkrijgen van de huidige situatie en behoefte van leerlingen met betrekking tot de studiekeuze, heeft Stichting Alexander de methode van het panelgesprek ingezet. Tijdens een panelgesprek gaan deelnemers met elkaar in gesprek onder leiding van een gespreksleider. Deelnemers van het panelgesprek benoemen wat voor hen belangrijk is, en reageren op elkaars mening.

Het panelgesprek is bedoeld om jongeren interactief – met de onderzoekers en onderling – aan het woord te laten over zaken die voor jongeren belangrijk zijn en leidt ertoe dat:

- Informatie wordt verkregen over de leefwereld, wensen, ideeën, kritiek en tegenstrijdigheden daarin van jongeren;
- Jongeren worden gestimuleerd om ervaringen uit te wisselen (op elkaars mening te reageren) en van elkaar te leren;
- Jongeren door deelname aan het gesprek gemotiveerd raken om zich in te zetten voor veranderingen/ verbeteringen.

2.2 Uitvoering

Door het JOB en LAKS zijn vijf panels samengesteld. In drie panels is samen met vierdejaars Vmbo-leerlingen gekeken naar hun huidige studiekeuzeproces. In de twee andere panels is samen met eerstejaars Mbo-studenten teruggekeken op hun studiekeuzeproces.

De vijf panels hebben plaatsgevonden op vijf scholen uit verschillende gemeentes in de Randstad. De panels vonden plaats in de maanden oktober en november 2009.

Samenstelling panels

Voor dit onderzoek zijn er vijf panelgesprekken uitgevoerd. Hieronder wordt kort weergegeven hoe de panels waren samengesteld.

Onderstaande panelgesprekken hebben plaatsgevonden:

Locatie	Aantal deelnemers
Over-Y-College (Vmbo), Amsterdam	9
Wellant College (Vmbo), Amsterdam	9
ROC Midden Nederland, Amersfoort	12
TOP Mavo (Vmbo), Alphen aan de Rijn	10
ROC Da Vinci, Dordrecht	11

De samenstelling van de panels was als volgt:

Geslacht	Aantal
Jongen	27
Meisje	24

Leeftijd	Aantal
15 jaar	15
16 jaar	14
17 jaar	4
18 jaar	2
19 jaar	0
20 jaar	0
21 jaar	2
Onbekend	14

Richting Vmbo/ Mbo opleiding	Niveau	Aantal leerlingen
Wellant College		
Vmbo Plant en Dier	Kader Beroepsgerichte Leerweg (doorstroom naar alle niveaus op Mbo mogelijk)	3
Vmbo Plant en Dier	Basis Beroepsgerichte Leerweg (doorstroom naar niveau 2 of soms 3 van het Mbo)	6
Over-Y-college		

Vmbo	Theoretische Leerweg (doorstroom naar niveau 3 of 4 van het Mbo)	9
TOP Mavo		
Vmbo Zorg en Welzijn	Theoretische Leerweg (doorstroom naar niveau 3 of 4 van het Mbo)	9
Vmbo Economie	Theoretische Leerweg (doorstroom naar niveau 3 of 4 van het Mbo)	1
ROC Midden Nederland		
Mbo sector economie & dienstverlening, richting marketing & communicatie Sprintopleiding	Beroeps Opleidende Leerweg niveau 4	5
Mbo sector informatie & communicatietechnologie, richting ICT	Niveau 2	3
Mbo sector informatie & communicatietechnologie, richting ICT	Niveau 3 of 4	2
Mbo sector veiligheid & defensie, richting beveiliging	Niveau 2	2
ROC Da Vinci		
Mbo sector techniek, richting middenkader engineering	Beroeps Opleidende Leerweg niveau 4	3
Mbo sector techniek, richting ICT beheerder	Beroeps Opleidende Leerweg niveau 4	2
Mbo sector economie, richting juridisch medewerker	Beroeps Opleidende Leerweg niveau 4	3
Mbo sector economie, richting bedrijfsadministratief medewerkers	Beroeps Begeleidende Leerweg niveau 2	1
Mbo sector zorg & welzijn, richting onbekend	Beroeps Opleidende Leerweg niveau 4	1
Mbo sector economie, richting commercieel medewerker	Beroeps Opleidende Leerweg niveau 4	1

Dataverzameling

Om de panelgesprekken uit te kunnen voeren, heeft Stichting Alexander de centrale vraagstelling en de onderzoeksvragen uitgewerkt in twee pannelleidraden: één voor de Vmbo panels en één voor de Mbo panels. De twee pannelleidraden zijn voor het grootste gedeelte identiek. Wel is het panel voor de Mbo-studenten terugkijkend. Hier is meer ingegaan op hoe de leerlingen het achteraf terugkijkend anders hadden willen doen.

Analyse en rapportage

Na de schriftelijke uitwerking van de panelgesprekken, zijn de resultaten uit de panels geanalyseerd en is onderhavige rapportage opgesteld.

3. Resultaten

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van de panelgesprekken met de leerlingen/studenten opgenomen. De resultaten hebben tot vijf verschillende thema's geleid die in het hoofdstuk in (sub)paragrafen zijn ingedeeld. Onder elk thema zijn de ervaringen en opvattingen van Vmbo-leerlingen en Mbo-studenten apart beschreven. De resultaten worden geïllustreerd door citaten die cursief zijn weergegeven. De citaten geven een beeld van de opvattingen en uitspraken van de betreffende groep Vmbo-leerlingen en Mbo-studenten. De respondenten blijven daarbij anoniem, alleen geslacht, leeftijd en leerjaar worden vermeld.

3.1 Houding van leerlingen ten opzichte van de studiekeuze

In deze paragraaf wordt beschreven hoe leerlingen en studenten tegen hun studiekeuze aankijken. Met betrekking tot de houding van leerlingen en studenten wordt gekeken of ze veel bezig zijn (geweest) met hun studiekeuze en of leerlingen en studenten het belangrijk vinden om zich met hun studiekeuze bezig te houden.

Vmbo-leerlingen

Het valt op dat Vmbo-leerlingen nog niet of nauwelijks nadenken over hun studiekeuze, die ze toch binnen afzienbare tijd moeten maken. Ze nemen een afwachtende houding aan en gaan ervan uit dat het ze wel gaat lukken om iets te kiezen. Het maken van een goede keuze vinden ze echter wel belangrijk, ze snappen dat er veel van af hangt. Het lijkt of ze niet weten hoe ze moeten zoeken of welke informatie ze nodig hebben om een keuze te kunnen maken en dat ze daarom uiteindelijk niets doen.

Ik heb nog niets opgezocht. Ik heb er geen zin in. (Jongen, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

Ik weet niet eens waarnaar ik moet zoeken. (Jongen, vierdejaars Vmbo)

Ik wil wel een goede baan hebben. Daarvoor moet je toch studeren. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Mbo-studenten

Mbo-studenten geven aan in hun Vmbo schoolloopbaan niet veel bezig te zijn geweest met het maken van een studiekeuze. Ze deden weinig moeite om zich erin te verdiepen. Veelal stelden de studenten hun studiekeuze uit waardoor ze op het allerlaatste moment een opleiding kiezen.

Gedeeltelijk vinden de studenten dat ze zelf meer initiatief hadden moeten nemen in het kiezen van een opleiding. Maar de studenten vinden ook dat de studiekeuze informatie meer verspreid door de jaren heen aangeboden zou moeten worden, zodat ze meer tijd hebben om erover na te denken. Het blijkt dat leerlingen pas in het laatste jaar meer over hun studiekeuze gaan nadenken. Uiteindelijk willen leerlingen wel serieus bezig zijn met hun toekomst.

En ik ken mezelf, dat soort dingen daarvan denk ik altijd van het komt nog wel. Dan moet het allemaal op het laatste moment. (Jongen, eerstejaars Mbo)

In de tweede had ik er allemaal niet zoveel zin in. Daarna ben ik wel gaan kijken, ik ben wel bezig met mijn toekomst, toen besloot ik wel serieus daarin mee te gaan. (Jongen, 16 jaar, eerstejaars Mbo)

Het lijkt of jongeren in het Vmbo pas op het laatste moment actief bezig gaan met hun studiekeuze. Vmbo-leerlingen denken in de eerste maanden van de vierde klas nog steeds dat het definitieve moment van studiekeuze ver weg is. Mbo-leerlingen geven hierop terugkijkend duidelijk aan hier anders over te denken. Veel leerlingen zien in dat zij te weinig actie hebben ondernomen om tot een goede keuze te komen.

3.2 Bronnen van studiekeuze-informatie

Aan leerlingen en studenten is gevraagd welke bronnen van informatie zij hebben geraadpleegd bij het maken van een studiekeuze en welke ervaringen leerlingen en studenten hebben met deze bronnen. Naast de ervaringen van leerlingen en studenten zal ook worden ingegaan op de wensen en behoeftes die leerlingen hebben bij de verschillende bronnen van studiekeuze-informatie.

Vmbo-leerlingen

Op de vraag wat leerlingen gaan doen of welke informatie ze gaan gebruiken om een goede keuze te maken antwoorden de leerlingen met: open dagen bezoeken, ervaringen uit stages, informatie op internet zoeken of boekjes/folders doorlezen die ze van school hebben gekregen. De Vmbo-scholen attenderen de leerlingen vaak op open dagen, bieden meeloopdagen aan, klassikale en persoonlijke gesprekken met decanen, keuzetests- en boeken. Voor derdejaars leerlingen die de theoretische leerweg volgen wordt er vaak een snuffelstage van een week aangeboden. Leerlingen die de beroepsgerichte leerweg volgen hebben tijdens hun Vmbo tijd verscheidende stageperiodes.

In de derde hadden we een soort beroepskeuzeboek. Hier staan allemaal dingen in die je in moet vullen, daar krijg je uitslag van wat voor richting goed bij je past. (Meisje, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

Mbo-studenten

Bronnen van informatie die Mbo-studenten gebruikten bij het maken van hun studiekeuze zijn: beroepskeuzetest, internetsites, brochures, het bezoeken van een decaan, open dagen en meeloopdagen bezoeken, of gesprekken voeren met mensen uit de praktijk.

3.2.1 Open dagen en meeloopdagen

Vmbo-leerlingen

In de panelgesprekken noemen Vmbo-leerlingen open dagen als belangrijke informatiebron waarop ze hun keuze gaan baseren. Ten tijde van de panelgesprekken zijn de meeste leerlingen nog niet naar een voorlichting van een Mbo geweest, dus er is voornamelijk gesproken over de verwachtingen die leerlingen hebben van een voorlichting.

Alle leerlingen hebben behoefte aan concrete informatie over de opleiding. Ze willen antwoord op de vraag: 'hoe ziet mijn leven eruit als ik deze opleiding volg?'

Gewoon dat hun uitleggen wat je kan doen op die school. Dat ze de lessen geven, dat je in die les kan kijken hoe het eruit ziet. (Meisje, 17 jaar, vierdejaars Vmbo)

Leerlingen hebben nauwelijks een beeld van het beroep dat hoort bij een opleiding. Ze hebben behoefte aan een realistisch en concreet beeld van hoe het beroepsleven eruit ziet. Dit willen ze graag zien in een voorlichting. Het is belangrijk voor ze om erachter te komen wat ze gaan leren op de opleiding, maar vooral wat ze er later mee kunnen.

Hoeveel het verdient en hoe laat ik op moet staan en wat ik moet doen en waar ik aangesteld kan worden. (Jongen, vierdejaars Vmbo)

Veel leerlingen klagen over het feit dat ze verplicht naar een x aantal voorlichtingen moeten van school. Dit maakt dat ze het als een 'gewone' schoolopdracht ervaren en niet zien dat ze er baat bij (kunnen) hebben. Daarbij speelt voor leerlingen die Vmbo-Basis volgen dat ze alleen de voorlichtingen mogen volgen van Mbo-opleidingen op niveau 2. Voor veel leerlingen geldt dat ze een opleiding op niveau 3 willen doen en zij willen niet naar een voorlichting van een opleiding op niveau 2.

Wij hebben straks niveau 2, dan kun je bijna niets doen. Op het Mbo zijn er bijna geen opleidingen op niveau 2. Waar moet je dan beginnen? (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Mbo-studenten

Een aantal Mbo-studenten geeft aan naar een open dag te zijn geweest om informatie over een opleiding te krijgen. Een open dag bezoeken is voor de meeste studenten een goede manier geweest om informatie over een school en opleiding te verwerven. Studenten vinden dat zij zo kunnen zien hoe een opleiding er daadwerkelijk uitziet.

Voor een andere school die ik 5 jaar geleden heb gedaan ben ik op de open dag geweest. Daar lieten ze van elke afdeling wat zien. Ik deed een horeca opleiding, dan kon je kijken hoe er in de keuken werd gewerkt, hoe je leerde om gastheer te zijn, enzovoorts. (Jongen, 21 jaar, eerstejaars Mbo)

Je ziet veel meer dan dat je alleen op internet zou kijken, zoals op die studiebeurs in Utrecht. (Meisje, 16 jaar, eerstejaars Mbo)

Studenten hebben gemengde gevoelens over het verplichten van het bezoeken van open dagen. Een aantal studenten geeft aan dat de school op deze manier kan toezien dat leerlingen bezig zijn met hun studiekeuze. Maar wanneer leerlingen verplicht naar een open dag moeten, zullen ze het opvatten als iets wat ze van iemand moeten doen, terwijl de studiekeuze iets heel persoonlijks is van de leerling zelf, vinden de studenten.

Ik vind het niet goed. Studiekeuze is iets heel persoonlijks, als je het gaat verplichten dan ga je het waarschijnlijk allemaal heel negatief bekijken en ga je er met de verkeerde instelling naartoe. (Jongen, 18 jaar, eerstejaars Mbo)

Een aantal studenten heeft informatie gekregen over een opleiding door een meeloopdag te volgen op een Mbo-opleiding. Deze studenten hebben door de meeloopdag een goede indruk van de opleiding gekregen. Ze vinden een meeloopdag een betere manier om informatie te krijgen over een opleiding dan een open dag. Dit omdat een opleiding op de open dag volgens veel Mbo-studenten mooier wordt voorgesteld dan het in werkelijkheid is.

Het wordt dan ook niet opgemaakt zoals bij een open dag, je ziet echt hoe het is. (Meisje, 16 jaar, eerstejaars Mbo)

Leerlingen hebben volgens Mbo-studenten behoefte aan een realistisch beeld van een opleiding. Leerlingen willen weten wat een opleiding inhoudt en wat zij hier later mee kunnen. Een aantal studenten geeft aan informatie over meeloopdagen gemist te hebben tijdens het keuzeprocess. Het is volgens studenten voor leerlingen wel mogelijk om een dag mee te lopen op een Mbo-opleiding, maar ze moeten dit vaak zelf regelen. De school zou de mogelijkheid van het meelopen bij een opleiding aan leerlingen moeten aanbieden. Leerlingen moeten hier meer op gewezen worden via hun decaan of mentor. De begeleiding van de decaan en mentor wordt verder beschreven in paragraaf 3.2.5.

Ik heb het idee dat je op het Hbo makkelijker een dag kan meelopen dan op het Mbo. Hier heb ik het helemaal niet gezien. (Meisje, eerstejaars Mbo)

Hier moet je ernaar zoeken. (Jongen, 17 jaar, eerstejaars Mbo)

Het bezoeken van open dagen en beurzen voor mbo-opleidingen zou door scholen meer gepromoot moeten worden. Studenten geven aan hierover te weinig op de hoogte te zijn geweest. Daarnaast zou de school leerlingen beter kunnen informeren door zelf opleidingsmarkten te organiseren.

Volgens mij heb je die voor mbo-opleidingen ook al. Iedereen vindt dat ze dit dan bekender moeten maken, ze weten het niet. (Jongen, eerstejaars Mbo)

3.2.2 Informatie op internet

Vmbo-leerlingen

Van informatie op internet wordt nauwelijks gebruik gemaakt. Leerlingen zijn slecht op de hoogte van de informatie die beschikbaar is op het internet en gaan nauwelijks actief op zoek naar de informatie die ze nodig hebben. Een leerlinge vertelt dat ze de website van een ROC heeft bezocht omdat ze nieuwsgierig was naar het ROC.

Op de website van het ROC. Dan zoek je op wat je wilt worden, wat je leuk vindt. Je kan kijken waar je talent ligt. Wat ik in mijn hoofd had waar mijn talent zou liggen, dat klopte wel met de website. Dat ik daar iets mee moet gaan doen. [...] Dus het heeft me wel geholpen. (Meisje, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

Leerlingen bezoeken eerder een website als ze daartoe worden gestimuleerd door bijvoorbeeld een decaan of via een studiekeuzetest uit een boekje.

We hebben een site van de decaan gekregen. Daar ging ik op kijken en heb ik iets ervaren over een opendag over de studie die ik graag wil doen. (Meisje, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

Toen we die boekjes kregen kon je ook op internet kijken en testen doen. (Meisje, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

Mbo-studenten

Het internet wordt door een paar Mbo-studenten genoemd als bron waar ze informatie over hun studiekeuze kunnen vinden. Het internet is een snelle manier om informatie te krijgen. Maar niet alle studenten hebben op internet gezocht naar informatie over hun studiekeuze. De belangrijkste manier om via internet informatie te vinden die door de studenten worden genoemd is door te kijken op websites van scholen. Studenten geven wel aan dat ze door informatie van bijvoorbeeld een decaan daarna zelf snel meer informatie hebben gevonden op internet over een bepaalde opleiding.

Je kan heel veel vinden op de ROC website. Daar laten ze ook filmpjes op zien hoe de lessen in de praktijk gaan. Op die manier krijg je het zelf met je eigen ogen te zien. (Jongen, 21 jaar, eerstejaars Mbo)

3.2.3 Beroepskeuzetesten en studiekeuzeboeken

Vmbo-leerlingen

Via school en/of de decaan krijgen leerlingen te maken met beroepskeuzetesten en studiekeuzeboekjes. In de tweede klas, wanneer de leerlingen een keuze voor een sector maken, hebben ze een aantal keer in een dergelijk boekje gewerkt om achter hun voorkeuren en talenten te komen. Ook in de fase waarin ze nu verkeren, het vierde leerjaar, krijgen de leerlingen te maken met dergelijke boekjes. De meningen over deze testen en

boekjes zijn verdeeld. Waar de een met behulp van zo'n boekje achter zijn voorkeur is gekomen, leverde het de ander niets op.

Ik heb test gedaan en er kwam uit dat ik boer moest worden [terwijl ze pedagogisch medewerker wil worden, red.]. Ik geloof niet zo in een test. De keuzes zijn daarin te wijd. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Bij mij klopte het wel aardig. Ik vind het wel handig. (Meisje, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

Mbo-studenten

Een aantal Mbo-studenten heeft een beroepskeuze- of interessesettest gedaan op hun Vmbo-school. Op sommige scholen kregen studenten deze tests aangeboden. Een aantal studenten is net als de Vmbo-leerlingen van mening dat een beroepskeuzetest hen te weinig informatie heeft geboden over hun interesse voor een bepaalde studie. Deze studenten geven aan dat ze zich niet kunnen identificeren met de uitslag van de test of dat uit de test geen duidelijke voorkeur naar voren komt voor een interessegebied.

Ik heb wel een paar keuzetestjes gemaakt (...) Maar die ging nergens over, er kwam bij iedereen ongeveer hetzelfde uit. (Jongen, 18 jaar, eerstejaars Mbo)

3.2.4 Informatiefolders

Vmbo-leerlingen

Leerlingen geven aan informatieboekjes te krijgen van de decaan over vervolgopleidingen. Op basis van deze informatieboekjes dienen zij zich op te geven voor een (bij sommige scholen verplichte) voorlichtingsavond welke hun interessant lijkt. Hoewel leerlingen tijdens het panel aangaven niet teveel informatie op papier te willen ontvangen is opvallend dat zij niet tevreden zijn over de informatieboekjes. Ze bevatten te weinig informatie en sommige opleidingen zijn helemaal niet omschreven.

Het is een heel klein boekje, daar zie je staan wat je kan doen met niveaus. In het boekje staat in drie zinnetjes wat een opleiding inhoudt. Uit dat boekje maak je een keuze naar welke voorlichting je wilt gaan, hiervoor krijg je een papiertje en moet je het nummer van de opleiding opschrijven. (Jongen, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Het wordt niet goed uitgelegd. Bijvoorbeeld administratieve opleiding, daar vertellen ze een stukje over in drie zinnen en daar staan dan drie opleidingen onder, zoals boekhoudkundig medewerker. Maar daar staat dan niets over uitgelegd, alleen welk niveau je nodig hebt om de opleiding voor boekhoudkundig medewerker te gaan doen. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Leerlingen geven aan behoefte te hebben aan begrijpelijke, overzichtelijke en relevante informatie. Hoewel deze informatieboekjes wel overzichtelijk zijn, ontbreekt er iets aan de

inhoud. Voor leerlingen is het belangrijk dat omschreven staat welke opleidingen er precies zijn en wat deze inhouden. Leerlingen geven aan dat zij willen weten wat je met een opleiding voor beroep kan uitoefenen en wat je nodig hebt om deze opleiding te kunnen doen.

Mbo-studenten

Terugkijkend op hun studiekeuze noemen Mbo-studenten folders niet vaak als informatiebron. Vaak gaven de scholen wel folders, of kon je deze via de decaan krijgen. Wat opvalt is dat de studenten vaak aangaven op internet te hebben gekeken na een gesprek met de decaan. Studenten kregen na dit gesprek vaak folders mee, maar de meesten noemen juist internet in plaats van de folders, als informatiebron voor meer diepgaande informatie.

3.2.5 Individuele en klassikale begeleiding

Vmbo leerlingen

De meeste Vmbo-leerlingen hebben op het moment van de panels geen individuele gesprekken met de decaan of mentor gehad over hun studiekeuze. Sommige leerlingen geven aan dat dit nog komt, of dat zij dit zouden kunnen aanvragen indien zij hier behoefte aan hebben. Het valt op dat leerlingen vaak niet weten wat de decaan precies voor hun kan betekenen tijdens het proces van de studiekeuze. Daarnaast is niet altijd duidelijk wie precies de decaan is, aangezien de decaan vaak ook andere functies vervult. Het lijkt alsof de decaan ver van de leerlingen afstaat en dit een barrière opwerpt om de decaan vragen te stellen.

Ik weet dat je ook folder kunt halen bij de decaan, maar daar zou ik niet zo snel naar binnen lopen. Dit is ook afhankelijk van de persoon. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Klassikale begeleiding → De begeleiding in de studiekeuze wordt nu vooral klassikaal gegeven. Vmbo-leerlingen zijn niet altijd tevreden over deze begeleiding, ze geven aan meer informatie te willen krijgen over de mogelijkheden na het Vmbo.

Vooraf meer gesprekken in de klas waarin duidelijker wordt wat je kan kiezen of wat de mogelijkheden zijn. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Daarbij geven leerlingen aan dat klassikale begeleiding goed kan zijn om anderen over hun studiekeuze te horen praten. Hierdoor kan informatie uitgewisseld worden en kunnen ideeën worden opgedaan. Een leerlinge geeft daarbij wel aan dat het belangrijk is dat de klas hier serieus mee omgaat, anders zou zij liever alleen individueel begeleid worden:

Als de klas druk is dan is het niet leuk, dan kan je beter één op één begeleiding hebben. Maar het is wel leuk als je met de mensen die hetzelfde vak kiezen het

erover kunt hebben, dan kan je verschillende argumenten horen van elkaar. Iedereen denkt er op een andere manier over. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Leerlingen geven aan dat het hierbij belangrijk is dat zij praten met mensen die in dezelfde sector verder gaan als zijzelf, anders is het niet interessant.

Individuele begeleiding → Vmbo-leerlingen geven aan naast klassikale begeleiding ook behoefte te hebben aan individuele begeleiding. Leerlingen vinden dat de school hier meer zou kunnen doen.

Maar we zouden het liefst individueel gesprekken hebben. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Gewoon vertellen over advies. Dus echt in een gesprek van één op één praten en dan hulp geven. (Jongen, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

Leerlingen verschillen van mening wie de individuele begeleiding zou moeten geven. Een aantal leerlingen geeft aan dat het goed zou zijn als de decaan individuele begeleiding zou geven. De decaan is het meest gespecialiseerd om te helpen bij studiekeuzes en beschikt daarbij over opleidingsinformatie. Een aantal leerlingen geeft daarnaast echter ook aan dat de decaan ver van de scholieren afstaat, leerlingen komen niet dagelijks in contact met de decaan. De mentor zou daardoor een betere adviserende rol kunnen vervullen bij het maken van een studiekeuze, dit omdat de mentor beter op de hoogte is van de persoonlijke interesses en mogelijkheden van een leerling.

De decaan heeft verstand van opleidingen, de mentor weet dat niet, maar weet veel over jou. Dat is het verschil. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Leerlingen hebben behoefte aan een combinatie van contact met zowel de mentor als de decaan. Tussen de mentor en decaan zou er een uitwisseling moeten zijn van informatie, zodat zij beter kunnen inspelen op de persoonlijke behoefte van een leerling. Daarbij zijn leerlingen van mening dat de decaan zichzelf vaker moet tonen in zijn helpende rol voor het maken van een studiekeuze.

Als hij (decaan) zich af en toe heel gemotiveerd zou laten zien zou dat het beste zijn. Dan denk je ook sneller weer aan opleidingen. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Leerlingen vinden dat de decaan of mentor het initiatief voor een individueel gesprek zou moeten nemen. Vmbo-leerlingen geven aan dat zij verwachten dat anders voor sommige leerlingen de drempel te hoog zal zijn om zelf contact te zoeken of dat leerlingen hiervoor niet over voldoende motivatie beschikken.

Het initiatief voor individuele gesprekken moet bij de mentor liggen. Je hebt ook mensen die daar niet over nadenken en door een aanstootje van de mentor dat dan wel doen. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Vmbo-leerlingen hebben behoefte om regelmatig een gesprek met de decaan of mentor te hebben over hun studiekeuze. Vooral in de maanden voorafgaand aan het definitieve moment van studiekeuze vinden zij dit belangrijk. Leerlingen geven aan behoefte te hebben aan een vast tijdstip waarop zij informatie aan de decaan of mentor kunnen vragen.

Bijvoorbeeld een keer per maand bijpraten of je zelf de keuze al hebt gemaakt.
(Meisje, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

Er zou wel een ingeroosterd uur moeten zijn waar je naar de decaan moet. Maar dat zou wel ingevuld moeten kunnen worden naar behoefte. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Vmbo-leerlingen geven aan deze individuele hulp te missen. Door scholen wordt hier geen eenduidig beleid in gevoerd, sommige leerlingen krijgen dit aangeboden, anderen moeten hierom vragen en weer anderen hebben helemaal geen individuele gesprekken. Leerlingen vragen om meer begeleiding, vooral voor leerlingen die niet goed weten wat ze willen zou dit belangrijk zijn.

Ik vind wel dat er gewoon aandacht aan moet worden besteed. Onder schooltijd. Ik vind dat als je niet weet wat je wil doen, net zoals haar, dat je toch door iemand geholpen moet worden om een keuze daarover te maken. (Meisje, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

Het lijkt of leerlingen niet goed weten waar ze moeten zoeken om informatie voor hun studiekeuze te krijgen. De decaan is wel aanwezig, maar de leerlingen weten niet goed waar de decaan ze allemaal mee kan helpen. Daarnaast missen de leerlingen hulp van een persoon die verstand heeft van studiekeuzes én daarbij kan inschatten of dit bij de persoonlijkheid van de leerling past.

Dat de decaan zegt waar we naartoe kunnen, dat er duidelijkere informatie is.
(Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Mbo-studenten

Mbo-studenten geven aan voornamelijk klassikale begeleiding te hebben gehad, studenten zijn tevreden over klassikale begeleiding. Over de individuele begeleiding zijn de Mbo-studenten minder tevreden, terwijl zij aangeven dit wel belangrijk te vinden.

Klassikale begeleiding → Klassikale begeleiding vond onder andere plaats tijdens mentoruren die sommige studenten een paar keer per week hebben gehad. De studenten vonden de klassikale begeleiding bij hun studiekeuze positief in de zin dat ze ideeën konden opdoen, hun mening konden bijstellen of interesse konden krijgen voor nieuwe richtingen. Ze geven aan dat tijdens klassikale begeleiding vooral in het algemeen werd besproken wat leerlingen in de toekomst wilden en hoe ze met hun studiekeuze verder aan de slag zouden gaan.

Het houden van klassikale begeleiding heeft vaak tot gevolg dat er met leerlingen nog opeenvolgende individuele gesprekken worden gehouden.

Tijdens een les heb je een kwartier waar die groep samenkomt met de mentor, dan gaat de groep overleggen hoe het gaat op school en wat je daarna wilt gaan doen. Uiteindelijk wordt er een vervolgspraak gemaakt voor een één op één gesprek met de mentor, dan heb je een gesprek over wat je echt wilt doen, hoe het er voor staat en wat je nog moet doen. Ik vond dit wel een fijne manier. (Jongen, 16 jaar, eerstejaars Mbo)

Ik denk dat je met het klassikale meer een beeld krijgt wat anderen willen gaan doen. Misschien kan je hierdoor je eigen mening bijstellen, of dat je andere ideeën opdoet hierdoor of interesse krijgt in andere dingen. (Jongen, 16 jaar, eerstejaars Mbo)

Studenten vinden dat de decaan hierin ook een belangrijke rol zou kunnen spelen door in de klas voorlichting te geven. Bij enkele studenten kwam de decaan langs in de klas. De studenten denken dat het voor de decaan moeilijk is om elke leerling individueel te bereiken. De decaan zou door het geven van voorlichting in de klas individuele leerlingen beter kunnen bereiken door met leerlingen vervolgspraken te maken.

Ik zou de decaan per klas rondsturen, zodat zowel de decaan als de mentor informatie kunnen geven. (Jongen, 21 jaar, eerstejaars Mbo)

Individuele begeleiding → Mbo-studenten vinden persoonlijke begeleiding belangrijk voor het maken van hun studiekeuze. Door een persoonlijk gesprek met een mentor of decaan kunnen leerlingen bespreken waar hun interesses liggen en welke richting ze op willen. Door het houden van een persoonlijk gesprek kan aangesloten worden bij de behoeften en interesses van de leerling.

Dan kan je echt zeggen wat je vindt en duidelijk maken hoe het met jou ervoor staat. Dat de mentoren of decanen dan ook echt aan je vragen hoe het ermee staat en wat je zou willen gaan doen, waar liggen je interesses. (Jongen, 16 jaar, eerstejaars Mbo)

De decaan geeft leerlingen vooral individuele begeleiding door informatie te geven over opleidingen en over het bezoeken van open dagen. Meestal moeten leerlingen zelf initiatief nemen om naar een decaan toe te stappen. De decaan blijkt niet altijd goed bereikbaar voor leerlingen te zijn, volgens de studenten. Sommige studenten wisten niet dat ze naar een decaan konden stappen om advies te vragen over hun studiekeuze. De studenten hebben ervaren dat de decaan het daarnaast vaak te druk heeft om alle leerlingen persoonlijk te begeleiden, terwijl de leerlingen wel verwachten dat ze bij hun decaan terecht kunnen voor advies.

Dat is standaard met een decaan. Als je hem nodig hebt is hij er niet en wanneer je geen hulp wilt is hij overal. (Jongen, eerstejaars Mbo)

Bij ons waren er wel twee, maar ook steeds dat eentje les gaf en de ander weg was. We konden dus bijna nooit informatie vragen. (Jongen, 21 jaar, eerstejaars Mbo)

Studenten geven aan dat ze meer contact hadden met hun mentor dan met de decaan. Doordat de mentor meer persoonlijk contact heeft met de leerling, is hij beter in staat om leerlingen adviezen te geven die aansluiten bij de interesses van de leerling. De studenten geven aan veel waarde te hechten aan persoonlijke aandacht van de mentor. Voor een decaan is het moeilijker om een leerling persoonlijk advies te geven, omdat hij verder van de leerling afstaat. De decaan is volgens de studenten daarom beter in staat om leerlingen objectieve informatie over verschillende opleidingen te geven.

Aandacht geven aan de leerling. Bijvoorbeeld een mentor die leerling vraagt of de leerling al gekeken heeft naar studiekeuzes. (Jongen, 18 jaar, eerstejaars Mbo)

Ja, mentor die heeft jou het hele jaar begeleid of langer, die weet hoe je in elkaar zit, die kan beter adviseren. Decaan is puur technisch, van dit hebben we en je kan kiezen uit dit. (Meisje, eerstejaars Mbo)

Sommige studenten zijn van mening dat de informatie van de decaan soms te oppervlakkig is, zij hebben er niet altijd wat aan gehad. De decaan is volgens hen goed in de breedte geïnformeerd, maar beschikt niet over voldoende diepte-informatie van opleidingen. Daardoor kan hij te weinig specifiek over de inhoud van een opleiding kan vertellen.

Ik vroeg hem wat de opleiding inhield en hoe het werd gegeven. Hij kon alleen de grote lijnen vertellen, maar niet echt inhoudelijk. (Jongen, eerstejaars Mbo)

Studenten vinden dat de decaan hen beter had kunnen informeren door meer contacten te onderhouden met de praktijk. Verder zijn de studenten van mening dat de mentor en decaan beter met elkaar moeten communiceren en elkaar moeten aanvullen. De mentor zou ook informatie van de decaan moeten krijgen om deze mee te nemen in zijn persoonlijk advies naar de leerling toe, vindt een student.

Dat wel, de decaan zou de informatie geven, die de mentor ook moet krijgen. De mentor zou dan advies met je kunnen bespreken op basis van hoe hij je kent en de informatie die hij van de decaan heeft gekregen. (Jongen, eerstejaars Mbo)

3.2.6 Stages

Vmbo-leerlingen

Leerlingen vinden dat stages een belangrijke rol spelen in hun keuzeprocess. Door een tijd ergens mee te draaien leren ze hoe het er op de werkvloer aan toe gaat, en leren leerlingen of het beroep bij hen past. De meeste leerlingen vinden dat ze te weinig stage lopen. Leerlingen die de theoretische leerweg volgen hebben in de meeste gevallen een snuffelstage van een week in de derde klas van het Vmbo. Vrijwel alle leerlingen geven aan

een week veel te kort te vinden voor een stage. Daarnaast zouden leerlingen ook graag de mogelijkheid hebben om meerdere stages te lopen, zodat zij kennis kunnen maken met verschillende beroepen en sectoren.

We zouden veel meer stage willen lopen. [...] Je kan kijken of je het leuk vindt. Je kan dus kijken welke dingen je leuk vindt en daar dan stage lopen. Je moet dan wel al een richting hebben. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Het moet dan wel mogelijk zijn om een stage te lopen in de beroepssector waar je later in wilt werken. Ook als dit betekent dat je buiten de sector die je volgt stage loopt:

We mogen alleen stage lopen in datgene waar je nu een opleiding voor volgt. Nu doe ik richting Bloem, dus moet ik stage lopen in een bloemenwinkel terwijl ik daar later helemaal niet in door wil gaan. Ik wil dan stage lopen op een kantoor maar dat is niet zo makkelijk. Daar kom je niet zomaar als je deze richting volgt, dan nemen ze je niet zo snel aan. (Meisje, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

Vmbo-leerlingen missen vooral de stages in het keuzeprocess, zowel de mogelijkheid om langer stage te lopen en meerdere stages te doen. Vmbo-basis leerlingen geven aan het belangrijk te vinden ook stages te kunnen lopen in andere sectoren, leerlingen missen nu deze mogelijkheid.

Mbo-studenten

Mbo-studenten vinden stages erg belangrijk voor het maken van een studiekeuze. Stage lopen is volgens de studenten een goede manier om te kijken welke opleiding bij hen past. Ook de Mbo-studenten vinden dat de stageplekken door de school niet altijd goed zijn geregeld. Stageplekken moeten volgens de studenten aansluiten op de capaciteiten en interesses van leerlingen, zodat ze kunnen kijken of het beroep bij ze past. Maar in de praktijk gebeurt dat niet altijd.

Ik vind stage lopen wel goed, dit zou je meer moeten doen. Maar deze moet wel aansluiten op wat je kunt. Nu gingen heel veel in de supermarkt stage lopen, maar niemand die vakkenvuller wil worden. (Jongen, eerstejaars Mbo)

Daarbij geven ook de Mbo-studenten aan dat zij behoefte hadden aan meerdere stages, deze hebben zij gemist in hun Vmbo schooltijd. Studenten geven aan dat scholen meer moeite moeten doen om stageplekken te regelen die voor leerlingen nuttig zijn. Daarnaast vinden studenten dat zij bij het kiezen van een stageplek door de school beter geïnformeerd moeten worden over de inhoudelijke werkzaamheden van een potentiële stageplek.

Wij kregen ook een lijst met allemaal verschillende bedrijven, hier moest je ook een paar aankruisen om te kijken. Maar dit vond ik niet genoeg, de informatie was niet volledig. (Jongen, eerstejaars Mbo)

3.3 Moment van informatie krijgen

Hieronder zal worden ingegaan op welk moment op het Vmbo, leerlingen informatie krijgen over hun studiekeuze en op welk moment leerlingen behoefte hebben aan informatie. Het moment waarop leerlingen behoefte hebben aan informatie wordt hierbij in verband gebracht met de momenten waarop leerlingen een studiekeuze moeten maken.

Vmbo-leerlingen

Gedurende hun schoolloopbaan zijn er twee keuzemomenten voor leerlingen, namelijk de keuze voor een sector en de keuze voor een vervolgopleiding. Op een groengerichte Vmbo-school waarvan een aantal leerlingen deelnam aan een panel zijn het er zelfs drie: hier hebben de leerlingen voorafgaand aan hun inschrijving voor de groengerichte Vmbo-school al een keuze gemaakt voor deze specifieke -groene- richting. Opvallend is dat slechts één van de geïnterviewde leerlingen verder wil in de betreffende groensector. Alle andere leerlingen willen een andere richting op.

Ik had beter een andere school kunnen kiezen. Maar deze was dichtbij. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Een sectorkeuze die bepalend is voor de latere studiekeuze vraagt op een eerder moment om informatie dan een sectorkeuze waarmee leerlingen nog verschillende kanten op kunnen. Ongeveer de helft van de ondervraagde leerlingen vindt dat ze vrij vroeg aan het begin van hun Vmbo-loopbaan geïnformeerd moeten worden over mogelijke richtingen en beroepen. Het keuzemoment aan het einde van de tweede klas is voor hen het belangrijkste moment; de keuze voor een sector. Leerlingen van de sector techniek of groene school geven aan dat de keuze toch vrij specifiek is. Sommige hebben achteraf spijt van deze keuze, dit omdat zij toch veel vakken in deze sectorrichting krijgen. Andere leerlingen, die een vrij algemene sector hebben gekozen waarmee ze verschillende kanten op kunnen, ervaren de sectorkeuze als een minder belangrijk keuzemoment.

[De sectorkeuze, red.], dat was niet echt kiezen. Dat was economie en natuurscheikunde, Frans en Duits. Dat is niet echt dat je een richting gaat kiezen. (Meisje, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

De meeste leerlingen geven aan te weten dat de studiekeuze voor een vervolgopleiding gemaakt moet worden rond maart in het vierde leerjaar van het Vmbo. Leerlingen geven aan dat dit moment in principe goed is, maar dat het belangrijk is dat er vooraf voldoende informatie is verstrekt om een keuze te kunnen maken.

Het maakt niet uit of het in januari of februari is. Het is vooral afhankelijk van het proces wat daaraan vooraf gaat en of er veel informatie is. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Wat opvalt is dat verschillende Vmbo-leerlingen melden dat de school nog met studiekeuze informatie gaat komen gedurende dit studiejaar. Zo zouden er in het vierde jaar nog meeloopdagen op het mbo worden georganiseerd. Daarnaast staan er bij sommige scholen

informatieavonden in de planning of worden er mensen op de school uitgenodigd om informatie over de Mbo-opleidingen te verstrekken. Niet alle leerlingen zijn hier even tevreden over. Een aantal leerlingen is tevreden met de informatie die ze tot nu toe hebben gehad, zij kunnen hiermee een studiekeuze maken. Anderen geven aan dat er informatie ontbreekt om nu een keuze te maken, zij geven aan informatie te missen.

Jullie zeggen [De andere panelleden, red.] dat we genoeg informatie hebben gehad, maar dat hebben we toch nog niet gehad. (Jongen, 14 jaar, vierdejaars Vmbo)

Mbo-studenten

Studenten geven aan dat ze terugkijkend al vanaf het eerste jaar op het Vmbo informatie hadden willen krijgen over hun studiekeuze. Sommige van hen hebben behoefte dat de informatie meer wordt verspreid over de leerjaren. In het eerste jaar moeten leerlingen zich rustig kunnen oriënteren, waarnaar leerlingen vanaf het tweede jaar meer inhoudelijke informatie moeten krijgen. Het is volgens de studenten voor leerlingen van belang dat ze voordat ze hun sectorkeuze maken al informatie hebben gekregen zodat ze een goede keuze kunnen maken.

Dan zou ik wel adviseren om hier gelijk in het eerste jaar mee te beginnen, zodat je dan al kan zien wat je allemaal kan. (Jongen, 21 jaar, eerstejaars Mbo)

In elk geval voor de sectorkeuze zou je hier mee moeten beginnen. (Jongen, eerstejaars Mbo)

In de vierde vond ik niet dat ze er nog veel aan gedaan hebben. (Jongen, 16 jaar, eerstejaars Mbo)

Daarbij geeft een aantal studenten aan dat de sectorkeuze in het tweede jaar voor hen te vroeg is gekomen. Leerlingen zijn dan nog niet bezig met hun studiekeuze. De invloed van de sectorkeuze op de latere studiekeuze staat beschreven in paragraaf 3.5.1.

Een deel van de Mbo-studenten geeft terugkijkend aan dat zij van zichzelf vinden er niet genoeg mee bezig te zijn geweest. Dit komt deels doordat de school het niet aanbood of hier pas laat mee begon. Daarnaast lijken Mbo-studenten zich ook zelf bewust van hun inactieve houding. Het lijkt alsof ze in die periode het belang van hun studiekeuze nog niet goed konden overzien.

Ik denk dat leerlingen zich erop verkijken. Het advies van wat ik nu zou meebrengen is dat je denkt dat het veel te vroeg is, maar het is eigenlijk zo voorbij. Ik zou het nu erop terugkijkend heel anders doen, ik heb eigenlijk niet genoeg gedaan en niet goed genoeg. Ik had er veel meer kunnen uithalen. (Jongen, 16 jaar, eerstejaars Mbo)

3.4 Informatie die mist in het huidige aanbod

In deze paragraaf komen verschillende elementen van informatie aan bod die leerlingen en studenten missen in de huidige informatie die ze op verschillende manieren krijgen aangeboden. Hieronder is alleen de gemiste informatie weergegeven welke nog niet in de voorgaande paragrafen aan bod is gekomen.

Vmbo-leerlingen

Concrete informatie – Met de Vmbo-leerlingen is gesproken over het soort informatie dat zij nodig hebben om de juiste keuze te kunnen maken. Zoals eerder genoemd vinden leerlingen het heel belangrijk om concrete en praktische informatie te krijgen over hoe hun leven eruit gaat zien als ze kiezen voor een bepaalde opleiding of beroep. Geschreven informatie komt vaak niet goed aan en leerlingen hebben moeite om zich een concreet beeld te vormen van geschreven tekst. Een leerling oppert het idee dat er een filmpje zou moeten zijn over een studie/ beroep waarin je echt een goed beeld krijgt van wat het beroep inhoudt en hoe de werkzaamheden eruit zien.

Met een filmpje, dan zie je het en de sfeer, hoe het eruit ziet. Nu krijg je tekst, dat wordt uitgelegd en de mensen die dat maken denken dat het genoeg is qua informatie. Maar die mensen denken niet van: 'Misschien snappen ze het niet, die informatie.' Ze denken gewoon ze leren het wel. (Jongen, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

Voorwaarden die leerlingen stellen aan de filmpjes zijn dat er per beroep/ opleiding verschillende filmpjes moeten zijn en dat de filmpjes een reëel beeld geven van de werkelijkheid (en niet mooier worden gemaakt).

Maar wel dat echt kinderen het filmen bijvoorbeeld en niet grote mensen. Dat het wel echt wordt zoals de werkelijkheid. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Informatie uit de praktijk – Vmbo-leerlingen geven aan dat zij het belangrijk vinden om voorafgaand aan een opleiding al een beeld te krijgen van het latere beroepsleven. Leerlingen denken dit het beste te kunnen leren van mensen die zelf in dat beroep werkzaam zijn. Een leerlinge oppert het idee om voorlichting te krijgen van mensen uit de praktijk op een bedrijf zelf.

Waarom niet een voorlichting in wat je later wilt gaan doen. Dat je bijvoorbeeld als je directiesecretaresse wilt worden naar een bank gaat om daar van de mensen die werken in dat beroep een voorlichting te krijgen. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Mbo-studenten

Ook Mbo-studenten geven aan dat ze behoefte hebben aan praktische en inhoudelijke informatie over opleidingen en beroepen. De school speelt een belangrijke rol volgens studenten bij het verstrekken van deze informatie. De studenten geven aan dat de school leerlingen te weinig informatie geeft over de verschillende opleidingen. Er zijn verschillende manieren waarop studenten via de school informatie hadden willen krijgen:

Bedrijfsleven – Mbo–studenten geven aan meer met mensen uit het bedrijfsleven te hebben willen praten, die leerlingen over hun ervaringen met hun werk kunnen vertellen. Op deze manier krijgen leerlingen een helder beeld van wat een opleiding en een daarbij behorend beroep zal inhouden.

Ik heb gemist dat er geen mensen uit het bedrijfsleven op school kwamen vertellen over hun werk, dus praktijkervaring uit de eerste hand op school geven. (Jongen, eerstejaars Mbo)

3.5 Beïnvloeding door ouders, vrienden en andere factoren

In deze paragraaf worden verschillende factoren beschreven die invloed hebben op de studiekeuze van leerlingen en studenten. De factoren die aan bod komen zijn: de rol van de eerder gemaakte sectorkeuze; de rol van ouders, broers/zussen en vrienden en de invloed van de locatie, de sfeer en het hebben van bekenden op de nieuwe opleiding.

3.5.1 Eerder gemaakte sectorkeuze

Vmbo–leerlingen

Voor de meeste Vmbo–leerlingen is de eerder gemaakte sectorkeuze in de tweede klas richtinggevend in hun keuzeprocess. Een leerlinge geeft aan dat een eerder gemaakte sectorkeuze niet perse richtinggevend hoeft te zijn, maar dat je soms wel bepaalde vakken nodig hebt om een opleiding te kunnen volgen.

Dat ligt aan de vakken die je nodig hebt. Het staat niet vast, maar het is wel afhankelijk van de vakken die je hebt gekozen. (Meisje, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

Leerlingen in het panel zijn van mening dat je met bijvoorbeeld een eerder gemaakte sectorkeuze in de zorg niet gemakkelijk kunt doorstromen naar een technische Mbo–opleiding. Zo is de eerder gemaakte sectorkeuze voor een deel bepalend voor de keuze van een vervolgopleiding. Toch zijn er ook jongeren die niet tevreden zijn over hun gekozen sectorrichting. Deze leerlingen geven aan wel voor een andere sectorrichting te kiezen op het Mbo. Leerlingen geven aan hun huidige keuze gebaseerd te hebben op wat hun op dat moment leuk leek of omdat de school alleen die richting aanbood. Achteraf daarop terugkijkend zijn zij hier niet tevreden over.

Er was alleen informatie over Groen, Bloem of Dier, dat kan je alleen volgen op deze school. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Ik had beter voor een andere school kunnen kiezen. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Mbo-studenten

Volgens een aantal Mbo-studenten beïnvloedt de sectorkeuze het keuzeproces voor een deel. Bij het kiezen van een sector kiezen leerlingen een bepaald vakkenpakket, die ze nodig hebben voor een vervolgopleiding. Desondanks is het voor leerlingen toch mogelijk om van richting te veranderen. Leerlingen hebben binnen hun sector enige vrijheid in het kiezen van andere vakken waardoor leerlingen nog de mogelijkheid hebben om voor een andere studierichting te kiezen

Ja, maar bij een economische opleiding is het zo dat wiskunde of economie verplicht is. Als je in de tweede zit van het Vmbo mag je een paar vakken wegschrappen, maar je mag ook weer vakken opnemen in je sector, dat heb ik toen gedaan. Ik had dus wel biologie, maar tegelijkertijd ook natuur/scheikunde, economie en wiskunde. (Meisje, eerstejaars Mbo)

Veel studenten geven aan dat ze na hun sectorkeuze op het Vmbo toch voor een andere studierichting hebben gekozen. Dit heeft ermee te maken dat leerlingen wanneer ze een sectorkeuze moeten maken eigenlijk nog niet weten welke studierichting ze op willen. Na het kiezen van een sector komen veel leerlingen erachter welke richting ze echt leuk vinden.

Bij ons waren er wel vier keuzes, maar het was echt te vroeg. Je bent 13 à 14 jaar en dan moet je opeens gaan kiezen wat je over 6 of 7 jaar wilt gaan worden. Dat kan je niet verlangen van kinderen. (...) De sectorkeuze bewijst eigenlijk helemaal niets. (Jongen, 21 jaar, eerstejaars Mbo)

Ik had techniek hiervoor, dat was iets heel anders dan beveiliging. Ik ben van jongs af aan bezig met techniek. Ik kreeg op mijn 12^e een brommer waar ik aan mocht werken. Ik was ermee bezig, toch techniek gekozen, in de automonteur richting. Nu denk ik dat het wel leuk was, maar meer als hobby en dat ik wat anders wil als beroep. Dus het heeft geholpen wat ik niet wil in ieder geval. (Jongen, eerstejaars Mbo)

3.5.2 Rol van de ouders

Vmbo-leerlingen

Alle leerlingen van het Vmbo gaven aan dat de rol van de ouders zeker meespeelt in hun studiekeuzeproces. Wel is voor de ene leerling de invloed van de ouder groter dan voor de ander. Sommige leerlingen geven aan het fijn te vinden als ouders meedenken met hun studiekeuze. Voor deze leerlingen is de rol van de ouders groot. Andere leerlingen geven aan dat zij zelf hun keuze maken en zich daarbij weinig aantrekken van de mening van de ouder.

Leerlingen geven aan de mening van ouders belangrijk te vinden omdat zij het meeste inzicht hebben wat bij hun persoonlijkheid zou passen. De mening van de leerlingen is verdeeld over de vraag welke rol nu groter is, die van de ouders of de school. Het lijkt alsof

leerlingen zowel aan begeleiding door ouders als aan begeleiding door school behoefte hebben, en de rol van beiden nodig hebben in hun keuzeproces.

Mijn ouders hebben iets in gedachten, waarvan ze denken dat past bij mij. Dat vind ik wel fijn. De rol van de ouders is groter. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Volgens mij is de rol van de ouders niet groter. Ik vind dat het vanuit school moet komen. Ik ben meer op school bezig ermee dan thuis. Mijn ouders weten er ook niet zoveel over. (Meisje, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

Ouders weten hoe je in elkaar zit. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Toch blijken de meeste leerlingen wel met hun ouders te praten over hun studiekeuze. Daarnaast geven sommige leerlingen ook aan dat ze verwachten dat hun ouders hun helpen in het keuzeproces.

Ik verwacht van mijn ouders dat ze meekijken wat bij je past en dat ze meegaan naar open dagen. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Uit de panels is op te maken dat voor elke leerling de manier waarop ouders een rol spelen in het keuzeproces verschilt. Ouders die werkzaam zijn in dezelfde sector of beroep als datgene wat de leerling wil gaan doen geven hun kind vaker advies. Leerlingen geven aan veel aan deze informatie te hebben.

Vmbo-leerlingen vinden het belangrijk dat een toekomstige opleiding volgens hun ouders bij hun persoonlijkheid past. Leerlingen vinden dat de informatiebehoefte wel vanuit de school gevoed zal moeten worden; ouders hebben niet (altijd) de benodigde informatie over verschillende opleidingen tot hun beschikking.

Op school hebben ze er meer verstand over. Ik vind dat we thuis erover kunnen praten wat bij ons past en op school meer over de mogelijkheden; welke opleidingen er zijn. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Alle leerlingen uit het Vmbo panel geven aan dat de rol van de ouders niet doorslaggevend is voor hun definitieve keuze. De leerlingen vinden altijd dat zij zelf degenen zijn die de beslissing nemen.

Ik zelf moet kiezen. Mijn ouders doen ook wel eens dingen die ik niet leuk vind. Dan kunnen ze moeilijk gaan zeggen; 'Nee, dat mag niet, omdat zij dat niet leuk vinden.' (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Mbo-studenten

Ook onder de Mbo-studenten blijkt dat de ouders een belangrijke rol hebben gespeeld bij het keuzeproces. Studenten geven aan dat ze het fijn vinden dat hun ouders ze hebben geholpen bij het maken van hun studiekeuze. Ze hebben met hun ouders kunnen praten

over hun interesses en veel studenten hebben van hun ouders advies en voorlichting gekregen.

De invloed van ouders is volgens de studenten groter dan die van de school. Ouders kennen hun kind goed, weten wat hun interesses zijn en wat het beste bij ze past, waardoor ze beter advies kunnen geven dan bijvoorbeeld een docent.

Ik vind de rol van de ouders heel belangrijk. Het is ook fijn als jij bijvoorbeeld dezelfde interesses hebt als je vader of moeder. Die weet dan misschien niet precies waar jij over praat, maar die kan je er vast veel over vertellen en je voorlichten. (Jongen, 16 jaar, eerstejaars Mbo).

Je ouders kennen je ook heel goed, die weten wat je interesses zijn. Vaak helpen je ouders je ook daarbij. (Jongen, 21 jaar, eerstejaars Mbo)

Daarnaast merken studenten dat hun ouders veel met de studiekeuze van hun kinderen bezig zijn geweest omdat ze willen dat hun kind een goede opleiding kiezen die het beste bij hen past.

Je ouders willen je op een zo hoog mogelijk niveau laten eindigen. Je ouders willen je een zo goed mogelijke opleiding laten doen, wat jij echt wilt. (Jongen, eerstejaars Mbo)

De studenten zijn van mening dat zij uiteindelijk zelf hun studiekeuze moeten kunnen maken en dat ouders hun keuze moeten respecteren. Deze studenten hebben ook uiteindelijk zelf de keuze gemaakt. Bij een enkele student hebben de ouders bepaald welke opleiding de student zou gaan volgen.

Mijn ouders hebben mij wel verplicht om administratie te gaan doen. Zelf wilde ik eerst logistiek gaan doen, maar dat mocht van hun niet. (Jongen, eerstejaars Mbo)

Ik vind dat een kind een redelijke vrijheid moet hebben in welke opleiding hij kiest, het is toch zijn eigen toekomst wat hij kiest. (Jongen, 21 jaar, eerstejaars Mbo)

Als je een goede ouders bent zou je je kind ook vrij laten om een eigen keuze te maken. (Jongen, 18 jaar, eerstejaars Mbo)

Studenten vinden het belangrijk dat informatie over studiekeuze ook aan ouders wordt gericht, omdat ouders veel invloed hebben op hun studiekeuze. Op deze manier zouden ouders hen beter kunnen helpen bij het maken van een keuze.

Ik denk dat dit een goede oplossing zou zijn. Ik denk dat ouders het wel beter en makkelijker kunnen overbrengen op hun kind dan een leraar. (Jongen, 18 jaar, eerstejaars Mbo)

3.5.3 Rol van broers of zussen

Vmbo-leerlingen

In de panelgesprekken wordt duidelijk dat voor de ene leerling de rol van een broer of zus groter is dan voor een ander. Leerlingen geven aan vooral behoefte te hebben aan informatie van een broer of zus, wanneer hij in dezelfde sector werkzaam is of een opleiding volgt als die de leerling zelf wil gaan doen. Leerlingen waar een broer of zus niet in dezelfde sector iets doet herkennen de verhalen uit de praktijk niet.

Mijn zus werkt ook in de kinderopvang, daar praten we vaak over. (Meisje, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

Mbo-studenten

De studenten zijn van mening dat broers en zussen invloed kunnen hebben op hun studiekeuze. Oudere broers en zussen kunnen studenten vaak informatie geven over een opleiding waar ze zelf ervaring mee hebben. Op deze manier kunnen studenten nadenken over welke opleidingen ze wel en niet leuk vinden. Sommige studenten zeggen wel eens advies te hebben gekregen van een broer of zus over een te kiezen opleiding.

Die zijn wat ouder, die hebben allemaal verschillende opleidingen gevolgd. Zij kunnen vertellen wat de opleiding inhoudt. Dan kan je al denken dit lijkt me leuk of niet. Dan heb je er al een beeld van. Je hebt al verhalen gehoord, vooral als je de jongste bent. (Jongen, 17 jaar, eerstejaars Mbo)

3.5.4 Rol van vrienden

Vmbo-leerlingen

De meningen van leerlingen zijn verdeelt over de invloed van vrienden op hun studiekeuze. Sommige leerlingen geven aan af en toe met vrienden te praten over studiekeuzes, terwijl anderen hier geen behoefte aan zeggen te hebben. Een leerlinge geeft aan dat zij niet zozeer met vrienden praat over verschillende keuzemogelijkheden, maar dat zij meer behoefte heeft aan de mening van vrienden of een opleiding bij haar persoonlijkheid past.

Maar los van school praat ik er ook over met vriendinnen, ik vind het belangrijk of zij een opleiding bij mij vinden passen. Daar denk ik dan ook over na. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Leerlingen geven aan dat zij het op zich leuk vinden om elkaar te helpen in hun studiekeuze. Leerlingen hebben daarbij behoefte aan informatie vanuit de school over studiemogelijkheden. Om iemand te kunnen helpen of adviseren geven zij aan dat het nodig is dat zij eerst over meer informatie beschikken.

Ik heb het er wel met [...] over gehad. Nee, je kan elkaar niet adviseren, want ze hebben ons niet veel uitgelegd. Dus kunnen wij dat ook niet aan elkaar doen. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Leerlingen vinden dat vrienden die de opleiding al doen je wel kunnen helpen met de studiekeuze. Een leerlinge verteld dat zij veel contact heeft over haar studiekeuze met een vriendin die de opleiding al gedaan heeft.

Ik heb nu contact met een vriendin, die heeft ook de opleiding zorg gedaan. Die zei dat het best wel zwaar was. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Mbo-studenten

Sommige studenten hebben wel eens met vrienden over hun studiekeuze gepraat. Enkele studenten geven aan dat vrienden invloed hebben gehad op hun studiekeuze, doordat ze met elkaar naar dezelfde opleiding zijn gegaan. Maar uiteindelijk hebben de meeste studenten zelf de keuze gemaakt voor een opleiding.

Onze vooropleiding was Electro, velen wilden hierin doorgaan. Dan ga je automatisch soms wel eens mee. Er was wel eentje die er helemaal niets aan vond, die ging ook wat anders doen. Dus je maakt wel je eigen keuze. (Jongen, 16 jaar, eerstejaars Mbo)

3.5.5 Locatie

Vmbo-leerlingen

De locatie van een nieuwe opleiding is belangrijk voor Vmbo-leerlingen. De leerlingen geven weer dat de reisafstand en de reistijd die daarmee gepaard gaat niet te lang mag zijn. Hiervoor zijn twee redenen te noemen. Ten eerste voelen leerlingen er zelf niets voor om lang te moeten reizen. Ten tweede is de kostenpost die reizen met zich meebrengt een belangrijke reden om een school niet te ver van het ouderlijk huis te kiezen. De leerlingen geven aan dat zij vaak met hun leeftijd nog niet in aanmerking komen voor een Ov-jaarkaart, hiervan mogen leerlingen pas gebruik maken als zij de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt.

De school moet dichtbij zijn. Als het op fietsafstand is dan is het best. Ik twijfel of ik nog een andere school ga bekijken. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Reistijd speelt mee. Geld is ook belangrijk, vooral als we geen Ov-jaarkaart hebben. (Jongen, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

Leerlingen geven aan dat er veel behoefte is aan een Ov-jaarkaart voor jongeren die naar het Mbo gaan onder de 18 jaar. Hierdoor zouden leerlingen eerder kiezen voor een opleiding waarvoor zij langer moeten reizen.

Leerlingen laten blijken dat reisafstand zeker wordt meegenomen in de afweging om voor een bepaalde school te kiezen. Wel geven leerlingen aan dat indien een school voor hun de beste optie is, zij wel bereid zijn om enige afstand af te leggen.

Ik ga niet elke dag van Amsterdam naar Rotterdam reizen, dat zie je mij echt niet doen. Maar bijvoorbeeld om van Almere naar Amsterdam te gaan, dat vind ik echt geen probleem. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Mbo-studenten

Mbo studenten geven aan de locatie van een school belangrijk te vinden. Wel is het zo dat zij vinden dat indien je echt voor een opleiding gaat, je er voor zorgt dat je die opleiding gaat doen. Leerlingen geven aan eerst een opleiding te zoeken en daarna pas te kijken waar deze wordt aangeboden. Als er verschillende aanbieders zijn, dan maken de leerlingen de keuze voor de school die het dichtst bij hun in de buurt zit.

Je gaat ook eerst kijken wat je wilt gaan doen, daarna kijk je pas waar die opleiding wordt aangeboden. Dan zoek je waar dit het dichtste bij is. (Jongen, eerstejaars Mbo)

Hoe dichterbij huis, hoe makkelijker. Maar als dat niet gaat, dan ga ik het gewoon verder zoeken. (Jongen, 21 jaar, eerstejaars Mbo)

De studenten vinden dat vooral de financiën ervoor zorgen dat zij een opleiding dicht in de buurt zoeken. Enkele studenten geven aan te weten dat er regelingen bestaan voor leerlingen die met hun budget de reiskosten niet kunnen opbrengen. De studenten vinden het een slechte zaak dat dit onder weinig mensen bekend is, zij vinden dat een Mbo school dit gelijk in het begin aan de toekomstige student zou moeten vertellen.

Je hebt ook de Stichting Leergeld, die vergoeden schoolgeld, sportkleden, enzovoorts. Voor gezinnen die een laag inkomen hebben. (Jongen, 17 jaar, eerstejaars Mbo)

Je krijgt het alleen te horen als je er bewust naar op zoek bent. (Jongen, eerstejaars Mbo)

Enkele studenten noemen dat zij konden kiezen tussen meerdere scholen, welke qua afstand niet heel veel verschilden. Deze studenten geven aan gekeken te hebben naar hoe de school stond aangeschreven en welke hun zelf beter leek.

Ik kon naar twee opleidingen, die ene was iets verder weg. Ik heb toen gekeken welke beter aangeschreven stond, dat was degene die dichterbij was. (Meisje, eerstejaars Mbo)

3.5.6 Bekenden op de nieuwe school

Vmbo-leerlingen

De meeste leerlingen geven aan het niet belangrijk te vinden dat zij mensen kennen op de nieuwe school, dit is niet van invloed voor hun keuze. Leerlingen denken over het algemeen vrij makkelijk nieuwe vrienden te kunnen opdoen op hun nieuwe school.

Je leert wel weer nieuwe mensen kennen, dus dat maakt niet uit. (Meisje, 15 jaar, vierdejaars Vmbo)

Een enkele leerling vindt het wel belangrijk om mensen te kennen op de nieuwe school, een leerlinge geeft aan dat dit vooral handig zou zijn om informatie te vergaren over de opleiding en school.

Ja, ik vind het wel belangrijk dat je bekenden daar ziet. En als je deze mensen kent zou je ook aan hun informatie kunnen vragen. (Meisje, 16 jaar, vierdejaars Vmbo)

Mbo-studenten

Mbo-studenten geven aan dat het uiteindelijk niet veel uitmaakt of er bekenden op de nieuwe school zitten. Wel geven sommige studenten aan dat als je een bepaalde sector doet dat je soms sowieso wel met elkaar meegaat omdat je dezelfde interesses hebt. Dan kies je uiteindelijk toch zelf omdat je in dit vak wilt doorgaan.

In het begin zeiden we (klasgenoten) wel van we gaan naar dezelfde school, dan kunnen we elkaar blijven zien en helpen. Uiteindelijk was het wel zo dat veel wat anders hebben gekozen. Ik wilde eerst kijken wat er in de Electro branche was, sommigen gingen werken. Anderen gingen weer naar een andere school kijken. Uiteindelijk kiest toch iedereen voor zichzelf, maar je helpt elkaar er wel in. De contacten blijven wel, je verteld elkaar wat je hebt geleerd, daarvan leer je wel. (Jongen, eerstejaars Mbo)

Bekenden hebben uiteindelijk niet veel invloed volgens de Mbo studenten.

4. Conclusie

In het voorgaande hoofdstuk zijn de resultaten van het kwalitatieve onderzoekstraject beschreven. De resultaten geven inzicht in hoe zowel Vmbo-leerlingen als Mbo-studenten aankijken tegen het studiekeuzeproces: Hoe verloopt dit proces (Vmbo-leerlingen) of is dit proces verlopen (Mbo-studenten) en wat ontbreekt hierin om een (nog) betere en meer overwogen keuze te kunnen maken? Om deze vraag te beantwoorden is ingegaan op: hoe staan de jongeren in het keuzeproces; welke bronnen raadplegen zij om aan informatie te komen waar zij hun keuze op baseren; wat is de rol van school daarin en welke initiatieven nemen zij zelf; het moment van studiekeuze; wat mist in het huidige informatieaanbod; de beïnvloeding door ouders, vrienden en andere factoren. Hierbij is telkens onderscheid gemaakt tussen de Vmbo-leerlingen en de Mbo-studenten die zijn gesproken.

In dit hoofdstuk wordt de laatste stap gemaakt om een antwoord te kunnen geven op de vraag wat het meeste van invloed is op de studiekeuze van Vmbo-leerlingen en wat zij nodig hebben om deze keuze nog beter te kunnen maken. Hierin bij wordt ingegaan op zowel de ideeën van Vmbo-leerlingen als die van Mbo-leerlingen; hierbij wordt gekeken naar overeenkomsten en verschillen.

Aandacht voor keuze laat en onbewust: Afwachtende houding van de leerling

Uit de gesprekken met zowel Vmbo-leerlingen als Mbo-studenten kwam naar voren dat Vmbo-leerlingen in de vierde klas nog weinig met studiekeuzes bezig zijn. Zowel Vmbo-leerlingen die midden in het keuzeproces zitten, als Mbo-studenten die er achteraf op terug kijken geven aan dat leerlingen op het Vmbo niet voldoende doen om erachter te komen wat ze interessant vinden en wat bij hen past. Wel vinden beide groepen dat ze eigenlijk meer zouden moeten doen of zouden moeten hebben gedaan. Vooral de Mbo-studenten die reeds een keuze hebben gemaakt en daar niet altijd tevreden over zijn, geven aan dat een meer bewust keuzeproces dit hen had kunnen besparen. Maar ook de Vmbo-leerlingen die aan de vooravond van het keuzemoment staan, geven aan niet allemaal te weten welke vervolgopleiding ze willen kiezen en dat een langduriger, gericht en intenser bewustwordingsproces goed voor hen was geweest.

Rol school

Om hier verbetering in te brengen geven de jongeren vooral aan dat zij meer van de school verwachten: de rol van de school bij het bieden van informatie alsmede begeleiding moet groter worden. Ook moet het moment waarop wordt begonnen met het aanbieden hiervan vroeger in hun Vmbo-schoolloopbaan starten en moet er een betere aansluiting zijn tussen de keuze voor een sector (in het tweede jaar) en de keuze voor een vervolgopleiding in het vierde jaar. Dit moet in het teken staan van het kunnen maken van passende keuzes door de leerlingen; uiteindelijk gaat het om wat zij interessant vinden en wat bij hen past. De wijze waarop de rol van de school door jongeren wordt ingevuld, wordt hier beschreven.

Hoe kom ik aan mijn informatie? Diverse bronnen

Leerlingen noemen diverse bronnen die beschikbaar zijn om aan voldoende informatie te komen om een keuze voor een opleiding te kunnen maken. Van sommige van deze bronnen maken ze al gebruik. Van andere bronnen maken ze minder gebruik, bijvoorbeeld omdat ze niet voldoende weten wat de mogelijkheden zijn. Ze zouden daarom beter willen worden geïnformeerd over deze mogelijkheden.

Open- en meeloopdagen

Voor leerlingen is het bezoeken van een open dag belangrijk in het keuzeprocess. Een meeloopdag op een Mbo vinden zij een goede manier om informatie op te doen, mits hen een realistisch beeld van een opleiding wordt gegeven. Leerlingen geven aan het vervelend te vinden wanneer scholen zich anders voordoen op open dagen dan in de werkelijkheid ervaren wordt. Van de middelbare school verwachten leerlingen dat die hen informeert over open dagen en/of beurzen en de mogelijkheid van meeloopdagen. Leerlingen zijn van mening dat in de huidige situatie scholen te weinig doen om hun kennis te laten maken met een nieuwe opleiding. Jongeren ervaren dat zij nu veel moeite moeten doen om een dag op een mbo-opleiding te kunnen meelopen. Zij zouden graag zien dat dit door scholen zelf zou worden aangeboden.

Internet

Leerlingen geven aan niet veel van internet gebruik te maken. Toch zijn leerlingen die dit wel doen van mening dat internet veel meer informatie kan bieden dan bijvoorbeeld een decaan.

Beroepskeuzetesten en informatiefolders

Folders zouden volgens leerlingen begrijpelijke, overzichtelijke en relevante informatie moeten bevatten. Hetzelfde geldt voor internet. Leerlingen willen niet teveel informatie op papier, maar als zij folders krijgen aangeboden vinden leerlingen het belangrijk dat deze informatie volledig en actueel is, dit is in de huidige situatie niet altijd het geval. Dit betekent dat er ook moet worden gekeken of de informatie op andere manieren kan worden aangeboden.

Leerlingen geven aan graag informatie in de vorm van een film te willen. Leerlingen vinden dat de school hun zou moeten wijzen of voorzien in informatiebronnen, zoals adressen van websites en folders. Daarnaast geven leerlingen aan dat informatie wel nuttig moet zijn. Leerlingen maken gebruik van beroepskeuzetesten en studiekeuzeboeken. In de huidige situatie geven die voor sommige leerlingen geen nuttige informatie, zij vinden de uitkomsten niet bij hun persoonlijkheid of voorkeuren passen.

Individuele en klassikale begeleiding

Leerlingen willen graag geadviseerd worden in hun studiekeuze door iemand die volledige informatie kan geven over vervolgopleidingen én daarbij ook kan inschatten wat bij de persoonlijkheid en interesses van de leerling past. Deze taak zou een decaan of mentor moeten invullen. Leerlingen vinden dat de toegang tot een decaan of mentor vooral laagdrempelig zou moeten zijn.

Leerlingen willen dat de decaan een actieve houding aanneemt. De decaan zou de leerlingen actief moeten benaderen, dit door opleidingsinformatie aan te bieden, maar ook door individuele gesprekken met de leerling aan te gaan over zijn of haar studiekeuze. Wat duidelijk is geworden is dat de decaan de dialoog met de leerling moet starten, voor een deel van de jongeren is de drempel te hoog om zelf contact te zoeken. Daarnaast moet een decaan vooral ook beschikbaar zijn: jongeren geven aan dat de decaan vaak niet voldoende tijd voor hen heeft. Leerlingen wijten dit deels aan de werkdruk van de decaan; hij heeft te veel leerlingen onder zijn hoede en is vaak daarnaast nog werkzaam als docent.

Naast opleidingsinformatie van een decaan verwachten leerlingen ook dat een decaan kan inzien of een opleiding bij de persoonlijkheid van een leerling past. Leerlingen vinden dat er in de huidige situatie geen persoonlijke band met de decaan kan worden opgebouwd, de decaan staat te ver van de leerling af. Hierdoor is er volgens de leerlingen geen persoonlijk advies mogelijk. Leerlingen zeggen dat zij met hun mentor wel een vertrouwensband hebben opgebouwd. De leerlingen benadrukken dat de decaan en mentor meer samen moeten werken, om gezamenlijk de jongeren te kunnen ondersteunen bij hun keuzeprocess. De decaan beschikt over de onderwijskennis, terwijl de mentor veel meer kan aangeven of een opleiding zou passen bij een leerling.

Naast individuele begeleiding vinden leerlingen klassikale begeleiding ook belangrijk. Zij willen namelijk naast de informatie die zij van een decaan krijgen, ook onderling ervaringen uit kunnen wisselen of ideeën op kunnen doen. Leerlingen vinden dat er in de huidige situatie soms te weinig informatie klassikaal wordt verstrekt. Ze benadrukken dat zij zowel behoefte hebben aan klassikale als aan individuele begeleiding.

Stages

Voor leerlingen is informatie uit de praktijk erg belangrijk. De leerlingen vertellen dat ze willen weten wat een opleiding inhoudt, maar dat daarnaast ook helder wordt wat je er mee kunt. Leerlingen willen weten hoe hun toekomstig beroep eruit ziet. De leerlingen lijken heel goed te beseffen dat vooral de beroepspraktijk hun moet aanspreken, dat is immers de plek waar je later werkzaam zult zijn. Desgevraagd komt er ook een aantal ideeën bij jongeren op om de beroepspraktijk meer te betrekken in de studiekeuze. Leerlingen willen vooral zelf kijken op de werkvloer, dit door middel van stage of bijvoorbeeld een interactieve middag georganiseerd door de school. Een voorlichting op school door iemand uit de beroepspraktijk beschouwen de leerlingen als minder interessant, zij willen het vooral zelf ervaren en beleven. Een stage is uiteraard een goede methode om kennis te maken met een beroep of sector. Stages leiden volgens de jongeren tot inzicht in het beroepsleven, het kan van doorslaggevende invloed zijn voor de keuze van een opleiding. Leerlingen geven expliciet aan meerdere stages te willen doen in een eigen gekozen richting. Jongeren vinden het belangrijk om indrukken op te doen van verschillende beroepen. Leerlingen zijn van mening dat de school hier een wervingsfunctie voor stages zou moeten vervullen. Jongeren zeggen weerstand te ondervinden bij bedrijven wanneer ze zelf op zoek gaan naar een stageplek. Jongeren willen juist tijdens een stage die werkzaamheden doen waarin zij later werkzaam zijn op hun toekomstige beroepsniveau.

Sectorkeuze te vroeg of informatie te laat? Tijdstip van informatie

Allereerst geven zowel Vmbo-leerlingen als Mbo-studenten aan dat het tijdstip van informatieverschaffing vanuit de school eerder zou moeten beginnen. Dit betekent dat er in ieder geval in de tweede klas al begonnen moet worden met het verstrekken van studiekeuze informatie. Jongeren vinden dat zij geïnformeerd moeten worden voordat zij een keuze moeten maken voor een sectorrichting met een bepaald vakkenpakket. Jongeren ervaren het moment van sectorkeuze op dit moment als erg vroeg en vinden dat zij daar niet voldoende op zijn voorbereid. Door het moment van informatie geven beter aan te laten sluiten op het moment van sectorkeuze maken de jongeren hierin al een goede keuze, die aansluit bij hun behoeften en waar ze zich verder in kunnen ontwikkelen. Op deze wijze is al vroeg een bewustwordingsproces ingezet, dat doorloopt tot het moment in het vierde jaar waarop ze de keuze voor een vervolgopleiding moeten maken; een keuze die aansluit op de sectorrichting die ze eerder hebben gekozen.

Rol ouders belangrijk: betrekken in het proces

Naast de rol van de school geven jongeren aan ook de rol van ouders als groot en belangrijk te beschouwen. Ook thuis praten zij veel over de vervolgstudie. De invloed van ouders kan eruit bestaan dat jongeren nadenken over en leren ontdekken wat bij hen past, maar ook bestaat de invloed van ouders voor een aantal jongeren eruit dat zij door hun ouders worden gestuurd (en in een enkel geval zelfs verplicht) om een keuze maken die hun ouders voor ogen hebben. Gezien het belang dat wordt gehecht aan en het gewicht dat wordt gegeven aan de begeleiding door ouders, maar ook het risico dat er in sommige gevallen sprake is van een eenzijdige sturing, kan het goed zijn vanuit thuis aan te sluiten bij het proces dat op school plaatsvindt.

Beperkte reismogelijkheden beperken leerlingen in hun keuzes: Ov-jaarkaart onder de 18

Zowel Vmbo-leerlingen als Mbo-studenten geven aan dat zij zich beperkt voelen in hun keuze voor een opleiding door de reisafstand, omdat een lange reisafstand financiële consequenties met zich meebrengt. Jongeren willen niet beperkt worden in hun mogelijkheden voor een studiekeuze door de reiskosten. Zij zijn van mening dat daarom iedereen na het middelbaar onderwijs een Ov-jaarkaart zou moeten krijgen, ongeacht of jongeren al de leeftijd van achttien jaar hebben bereikt. Daarnaast benadrukken de jongeren dat als er regelingen zijn vanuit Mbo-scholen met betrekking tot het bekostigen van de opleiding en reisafstand, deze voor iedereen bekend zouden moeten zijn. In de huidige situatie weten slechts enkelen een paar regelgevingen te noemen. Voor jongeren is het belangrijk dat zij bij het maken van een studiekeuze niet aan bijzaken zoals het vervoer hoeven na te denken, zodat alle mogelijkheden openblijven.

Literatuur

Onderstaande literatuur is gebruikt bij de operationalisering van de vraagstelling:

- Hiteq Centrum van Innovatie. (2009) *'Kenmerkend MBO; Een vergelijkend onderzoek naar de kenmerken van MBO-leerlingen, VMBO-leerlingen en de generatie Einstein'*.
- ROC van Twente/ Mercurius Marketing. (2006) *'Succesvol Kiezen; Onderzoek naar het studiekeuzegedrag van VMBO-leerlingen'*.
- Raad voor Werk en Inkomen. (2008) *'Voorlichting en begeleiding bij de studie- en beroepskeuze en de rol van arbeidsmarktinformatie'*.
- Job Monitor 2008
- Neuvel, J & van Esch, W. (2005) *'De doorstroom van VMBO naar MBO; Een onderzoek naar de doorstroom regeling en de relatie tussen het beroepsperspectief en de beroepsopleiding in het mbo.'*
- Hiteq Centrum van Innovatie. (2008) *'Kenmerkend VMBO 2008; 'Een vergelijkend onderzoek naar de kenmerken van vmbo-leerlingen en de generatie Einstein'*.
- Meijers, F, Kuijpers, M, & Bakker, J. (2006) *'Over leerloopbanen en loopbaanleren; Loopbaancompetenties is het (v)mbo'*.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2004) *'Het aanbod van studiekeuze-informatie'*.
- Kenniscentrum Handel. (2004) *'Het kiezen van een mbo opleiding; Invloedsfactoren bij het keuzeprocess van vmbo-leerlingen'*.
- Strating, G. (2007) *'Kiezen of verliezen; Studie- en beroepskeuzeprocessen van middelbare scholieren'*. Amsterdam: Stichting Alexander
- *Centraal Bureau voor de Statistiek. (2008) 'Jaarboek onderwijs in cijfers 2009'. Den Haag.*

Bijlagen: Stichting Alexander in een notendop

Stichting Alexander is een niet-commercieel, landelijk instituut voor jongerenparticipatie en actiegericht jongerenonderzoek. Met 15 jaar ervaring in alle leefdomeinen van jongeren, van zorg tot onderwijs, van gezondheid tot cultuur en van wonen tot werken, zijn we in staat participatie op een hoger plan te brengen. Onze aanpak leidt tot oprechte betrokkenheid en een sterkere sociale binding.

We zijn een enthousiast, gemotiveerd multidisciplinair team en doen wat we beloven. De jongere, de ouder, de buurtbewoner, de professional, de bestuurder weten we op creatieve wijze op de been en met elkaar in dialoog te brengen én we realiseren met onze specifieke aanpak oprechte en zinvolle participatie. Wederzijds respect, gelijkwaardigheid en plezier staan hierbij voorop.

De vraag van de opdrachtgever staat centraal. We ontwerpen een participatietraject op maat en voeren naar wens onderzoek uit, brengen innovatie of een veranderingsproces tot stand, ontwikkelen nieuwe instrumentaria en/of zorgen voor implementatie. Onze kennis en expertise dragen we ook uit met coaching, trainingen, colleges, workshops en publicaties.

Voor meer informatie over Stichting Alexander, onze opdrachtgevers, methodologie, producten en publicaties verwijzen we graag naar onze website: www.st-alexander.nl

Mocht u willen weten wat voor uw situatie de juiste route is om jongerenparticipatie een stap verder te krijgen, dan zijn wij bereid geheel vrijblijvend met u een adviesgesprek aan te gaan. En als u voor de uitvoering van een participatieproject een organisatie zoekt, dan horen wij dat natuurlijk graag.